

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

МАРЧУК Володимир Васильович

УДК 37.032 : 378 : 63 : [81'243]

**ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ
СТУДЕНТІВ АГРАРІЇВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ
ІНОЗЕМНИХ МОВ**

13.00.07– теорія і методика виховання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Луганськ – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: академік НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор
ЄВТУХ Микола Борисович,
Національна академія педагогічних наук України,
академік-секретар відділення вищої освіти;

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
ЗЕЛЕНОВ Євгеній Анатолійович
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля
Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України,
професор кафедри педагогіки;

кандидат педагогічних наук, доцент
ДОЛЖЕНКО Валерій Олександрович
Горлівський державний педагогічний
інститут іноземних мов
Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України,
керівник навчально-наукового центру
післядипломної освіти.

Захист відбудеться 12 жовтня 2011 року о 12-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 29.051.06 у Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля за адресою: 91034, м. Луганськ, кв. Молодіжний, 20-а, ауд. 215 другого навчального корпусу.

З дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля за адресою: 91034, м. Луганськ, кв. Молодіжний, 20-а.

Автореферат розіслано 9 вересня 2011 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.В. Фунтікова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Процес підготовки фахівців у сучасній вищій школі значно актуалізує проблему формування у студентської молоді ціннісних орієнтацій. Формування та розвиток особистості майбутнього фахівця здійснюється на основі системи цінностей (освіта, виховання, духовні, інтелектуальні, моральні, естетичні, цінності праці), які проявляються в ціннісних орієнтаціях. Від наявності та сформованості ціннісних орієнтацій залежить професійна культура майбутнього фахівця, рівень його професійної компетентності, духовно-моральні якості особистості. Серйозної уваги потребують фахівці аграрного профілю, бо вони є представниками не тільки своєї професійної діяльності на селі, але й пропагандистами, трансляторами загальнонародської культури, високих духовних ідеалів, зразком для втілення моральних норм життя людей.

Проблема ціннісних орієнтацій займає чільне місце в сучасній науковій літературі – філософській, аксіологічній, соціологічній, психологічній, педагогічній. Увага вчених прикута до вивчення природи людини, до власне людської її сутності, яка проявляється в світоглядній культурі, духовно-моральних та естетичних ідеалах, красі вчинків, толерантності, культури спілкування, дбайливого відношення до довкілля, до багатств рідної землі. Людське життя у всіх його проявах є найвищою цінністю. Ціннісне відношення людини до оточуючого природного світу характеризує її як гуманіста, здатного зберегти екологію природи, екологію власного життя.

Різні аспекти дослідження (філософські, соціологічні, психологічні, педагогічні) ціннісних орієнтацій представлені в роботах В. Анненкова, В. Волкової, О. Гданської, Г. Єскіної, Т. Кадикової, С. Лапаєнко, Н. Іванцева, Н. Максимчука, О. Набоки, Н. Сінькевича, С. Шандрука, М. Шевчука. Проте в них спостерігаються певна розбіжність у методологічних підходах, яка не відповідає духу сучасності.

Особливо бракує вагомих теоретичних розробок проблем, де б розглядалась особистість в контексті сучасної соціокультурної дійсності, зокрема, таких, як роль іноземної мови у формуванні ціннісних орієнтацій особистості. Віддаючи належне науковому і практичному внеску, зробленого вітчизняними дослідниками в розробку досліджуваної нами проблеми, слід констатувати, що можливості іноземної мови в плані формування ціннісних орієнтацій особистості ще недостатньо вивчені і досліджені.

Ціннісні орієнтації всебічно досліджуються І. Бехом, Т. Бутківською, С. Максименком, В. Струманським, О. Вишневським, Л. Крицькою, Ю. Пелехом, О. Турянською, В. Тюріною, О. Сухомлинською. Вони займають чільне місце в дослідженнях, присвячених психолого-педагогічним основам професійного розвитку особистості: О. Глузман, М. Євтух, В. Луговий, Л. Нечипоренко, С. Сисоєва, Г. Шевченко та інші.

Проблема формування ціннісних орієнтацій особистості в роботах цих вчених втілена в значних теоретичних узагальненнях, що мають велике значення для розробки інноваційних педагогічних технологій, організаційно-методичних засад реалізації теорії в практиці.

Важливу роль у формуванні ціннісних орієнтацій особистості студентів аграрного вищого навчального закладу відіграє іноземна мова. Заняття з іноземної мови ("Фонетика англійської мови", "Практична граматики англійської мови", "Розмовна англійська мова", "Спеціальна економічна лексика", "Ділова іноземна мова", "Лінгвокраїнознавство") дають установку на оволодіння студентами фаховою лексикою, вироблення умінь та навичок висловлювання логічної, точної, стилістично відповідної, виразної думки. Іноземна мова значно розширює ерудицію студентів, збагачує їх культурним досвідом Великої Британії.

Зважаючи на актуальність проблеми, її недостатню розробку в сучасній теорії та методиці виховання, враховуючи об'єктивну потребу сучасної вищої аграрної школи у підготовці не тільки компетентних професіоналів, але й яскравих особистостей, здатних відроджувати культурні, національні традиції на селі, формувати світогляд сучасної людини XXI століття, нами обрана тема дослідження – **"Формування ціннісних орієнтацій студентів аграріїв у процесі вивчення іноземних мов"**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження проводилося у межах комплексної науково-дослідної теми "Духовний розвиток особистості: методологія, теорія і практика" (номер держреєстрації 0105U000264), виконуваної на кафедрі педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Тема дисертації узгоджена із рішенням Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 27 січня 2009 року).

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов формування ціннісних орієнтацій особистості студентів аграрного вищого навчального закладу у процесі вивчення іноземних мов.

Мета дослідження передбачає вирішення таких **завдань**:

- проаналізувати сучасний стан розробки проблеми формування ціннісних орієнтацій особистості студентів засобами іноземної мови в аграрному ВНЗ;
- схарактеризувати сутність ціннісних орієнтацій студентської молоді;
- виявити можливості іноземної мови у формуванні ціннісних орієнтацій студентів аграріїв;
- продіагностувати стан ціннісних орієнтацій студентів аграріїв;
- розробити модель процесу формування ціннісних орієнтацій у студентів аграрного вищого навчального закладу засобами іноземної мови та експериментально її перевірити;
- проаналізувати ефективність педагогічних умов формування ціннісних орієнтацій студентів аграріїв.

Об'єкт дослідження – процес формування ціннісних орієнтацій студентів у вищому аграрному навчальному закладі.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій особистості студентів аграрного ВНЗ у процесі вивчення іноземних мов.

Відповідно до визначених завдань було застосовано такі **методи дослідження**: *теоретичні* – вивчення й аналіз філософської, соціологічної, психологічної, педагогічної літератури для визначення теоретико-методологічних засад дисертаційного дослідження, для з'ясування змістовної сутності та структури ціннісних орієнтацій студентів аграріїв, для визначення і обґрунтування факторів та педагогічних умов формування ціннісних орієнтацій; *емпіричні* – анкетування, тестування, педагогічні спостереження, педагогічний експеримент для розробки та експериментальної перевірки змісту, технологій та педагогічних умов формування ціннісних орієнтацій у студентів аграріїв засобами іноземної мови; *статистичні методи* використовувалися для визначення кількісних і якісних результатів експериментальної роботи.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що:

- *вперше* обґрунтовано процес формування ціннісних орієнтацій у студентів аграріїв засобами іноземної (англійської) мови;
- *визначено* вплив педагогічного середовища на формування ціннісних орієнтацій особистості студентів аграріїв засобами іноземної мови;
- *представлено* модель формування ціннісних орієнтацій у студентів аграріїв засобами іноземної мови;
- *подальшого розвитку набуло* визначення сутності ціннісних орієнтацій у студентів аграріїв.

Практична цінність роботи полягає в тому, що матеріали дослідження можуть бути використані:

- при читанні курсів педагогіки, історії педагогіки в педагогічних ВНЗ;
- в процесі проведення спецсеінарів з питань формування ціннісних орієнтацій особистості;
- в роботі методичних нарад викладачів ВНЗ і вчителів середніх шкіл;
- у визначенні перспективних шляхів формування ціннісних орієнтацій особистості.

Результати дослідження **впроваджено** в навчально-виховний процес Вінницького національного технічного університету (довідка № 11/15 від 7.04.2011 року), Луганського національного аграрного університету (довідка № 01/1151 від 10.06.2011).

Обґрунтованість та вірогідність результатів дослідження й основних висновків дисертаційної роботи забезпечуються методологічною й теоретичною обґрунтованістю вихідних позицій дослідження; застосуванням комплексу взаємопов'язаних методів, адекватних його об'єкту, предмету, меті і завданням; кількісною та якісною обробкою експериментальних даних; достатнім обсягом вибірки; використанням сучасних статистичних методів опрацювання одержаних результатів.

Особистий внесок автора у роботах, опублікованих у співавторстві полягає у визначенні автором ролі соціального макросередовища як специфічної передумови формування ціннісних орієнтацій особистості студента.

Апробація та впровадження результатів дослідження здійснювалося через публікацію матеріалів дисертації. Основні теоретико-методологічні положення роботи та результати дослідження доповідалися на засіданнях кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля; на науково-практичній конференції "Європейські орієнтири освіти України в умовах глобалізації" (м. Біла Церква, 2004), на Всеукраїнській науково-практичній конференції "Інноваційні технології навчання мов та культури в умовах євроінтеграції" (м. Біла Церква, 2005), на науково-практичній конференції "Стан і перспективи розвитку освіти України в умовах євроінтеграції" (м. Біла Церква, 2005), на науково-практичній конференції "Освіта ХХІ століття" (м. Біла Церква, 2006), на міжнародній науково-практичній конференції "Українська освіта у світовому просторі" (м. Київ, 2007), на всеукраїнській науково-практичній конференції "Актуальні питання освіти та мовознавства у вищій школі" (м. Біла Церква, 2007).

Дисертація обговорювалася на засіданнях кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено у 13 авторських публікаціях, з них 8 – у провідних наукових фахових виданнях, затверджених ВАК України.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури й додатків. Зміст дослідження викладений на 157 сторінках основного тексту. Загальний обсяг дисертації складає 204 сторінки, що включає один рисунок, 6 додатків на 13 сторінках. Бібліографічний список містить 353 найменування, з них 20 англійською мовою.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовується актуальність проблеми дослідження, визначається його об'єкт, предмет, мета, завдання, методи дослідження, наукова новизна та практична значущість роботи.

У **першому розділі "Теоретичні засади формування ціннісних орієнтацій у студентів аграріїв засобами іноземної мови"** розглядається проблема цінностей та ціннісних орієнтацій в сучасній педагогічній науці, дається характеристика сутності ціннісних орієнтацій студентської молоді, розкриваються особливості іноземної мови як важливого засобу формування у студентів аграріїв ціннісних орієнтацій.

З'ясовано, що людині завжди було притаманне ціннісне ставлення до предметів і явищ навколишнього світу, що стверджує факт існування особливої форми свідомості – ціннісної. Ціннісна свідомість формувалася поступово через

осмислення значущості предметів і явищ навколишньої реальності для окремого індивіда, групи, потім суспільства, тобто визначалася цінність цих предметів і явищ.

Проблема цінностей – одна з найбільш складних та суперечливих проблем педагогіки. Як відомо, поняття "цінність" широко використовується у педагогічній та іншій спеціальній літературі з метою продемонструвати соціальне, культурне, людське значення певних явищ дійсності. У різних науках – філософії, естетиці, аксіології, педагогіці, психології, соціології, економіці поняття "цінність" має різне значення.

Доведено, що поняття цінності у педагогіці відрізняється від аналогічного поняття в економіці тим, що має інше джерело походження, інше ставлення людини до предмета оцінки, формується під іншим кутом зору. В економіці цінність, вартість однозначно є породженням праці (тобто тут вартість виникає в процесі людської діяльності), у педагогіці ж цінність формується в ширшому значенні – відношення людини до суспільства і людини до людини, вона спрямована в майбутнє, має значення для досягнення будь-якої мети.

Витоки теорії цінностей ми знаходимо ще у давніх педагогічних концепціях. У центрі уваги педагогіки завжди була людина, яка прагнула пізнати себе, свій внутрішній світ, знайти своє місце в житті відповідно до існуючої моралі та ідеалу.

У розділі підкреслено, що не існує універсальної і єдиної моралі та ідеалів як цінності, вони мають відносний характер. Стверджуючи і визнаючи відносність моралі та ідеалу, педагоги створювали підґрунтя для осмислення відносності цінностей. Існують цінності та норми, які являють собою всезагальне благо (найвище добро) і справедливість. Такою цінністю і нормою вважається добродієність. Основне значення цього слова пов'язане в першу чергу з моральною досконалістю. Щоб бути "добродієним", "досконалим", необхідно володіти нормативними знаннями про те, що таке "добро", що таке "зло". Поняття "добро", "добродієність" в широкому розумінні близьке до поняття "благо" як найвищої цінності, якою вважається моральна досконалість людини, що досягається втіленням в життя високих моральних ідеалів.

З'ясовано, що поняття "цінність" вживалося в педагогічній науці ще з давніх часів і розглядалося як значення для особистості певних явищ, певних речей. Це свідчить про те, що теорія цінностей складалася в педагогічній науці поступово, відбиваючи основні історико-культурні надбання певної епохи.

Доведено, що аксіологічні положення педагогіки стали підґрунтям для подальшого розвитку ціннісного підходу до людини, до навколишнього світу. Виділилися аспекти оцінного погляду на буття людини, зокрема такі його аспекти як етична, естетична, утилітарно-практична, на основі чого педагоги намагалися дати відповідь на запитання, що ж таке "благо", "добро", "істина", "користь", "краса" тощо.

З'ясовано, що поняття цінності стосується кожної речі, позначаючи в ній ідентичну функцію (реалізацію можливості) стосовно різного у кожному конкретному випадку змісту. Цінність, буттєво конструйована завдяки її похідному характеру з абсолюту пізнання і любові, може повторно виявитися об'єктом

пізнання і смислом потягу, насамперед, – з боку людини. Завдяки цьому вторинному узагальненню цінність може бути визначеною. Водночас пізнання має бути спрямоване передусім на об'єкт, а не всередину нього, на суб'єктивні цінності. Тому мудрість полягає не тільки в пізнанні, а й у любові. Саме в цьому й полягає рушійна сила людини, яка спричиняє її розвиток як особистості.

В теорії цінностей висловлювалася думка щодо фундаментальних відмінностей між реальними фактами і цінностями, тобто між тим, що є в реальній дійсності, і тим, що "повинно бути". Питання про цінності розглядалося як емпіричне питання і висловлювалася теза про "ціннісну свободу", зокрема ціннісну свободу наукового пізнання. В науці ми шукаємо істину, яка є загально значущою, тобто рівноцінною для кожного.

Концепція "ціннісної свободи" не означає, ніби цінності не відіграють ніякої ролі в пізнанні світу. Всі знання про культуру і суспільство обґрунтовані ціннісними поняттями. Знання, які визнані нормативними точками зору, базуються саме на цінностях. Ціннісні поняття є передумовами наук про культуру і суспільство. Зміни в суспільних науках, можуть бути результатом як глибоких зрушень в самому суспільстві, так і в поглядах суспільства на цінності, тобто в ціннісних судженнях і поняттях. Наукові дослідження підтверджуються за допомогою ціннісних понять, а сама наука повинна бути вільною, незалежною цінністю.

Поряд з поняттям "цінність" широко використовується також поняття "значення", "норма", "істина". Система цінностей є визначальною і загальноприйнятною в певну історичну епоху. Вона визначає значущість науки, мистецтва, релігії, етики, економічних і політичних відносин, освіти. Крім того, будь-яка цінність передбачає певну норму, на яку посилаються як на стандарт, наприклад, норма права і моралі, норма виховання, норма етикету тощо. Дані норми несуть в собі значущість позитивної або ж негативної цінності.

Доведено, що на основі аналізу концепцій теорії цінностей у вітчизняній педагогіці намітилося декілька напрямів дослідження даної проблеми, а саме:

- здійснення поглибленого аналізу специфіки ціннісної свідомості та виявлення в ній когнітивних моментів;
- виявлення діалектичних взаємозв'язків когнітивного і ціннісного в пізнавальному процесі: а) взаємодії зовнішніх стосовно науки ціннісних чинників (етичних, естетичних, педагогічних, соціокультурних) та внутрішньо наукових регулятивів; б) функціонування ціннісних факторів у самій науці, в її знаннях і методах;
- виявлення сутності моральних, естетичних, соціальних та інших цінностей, їх природи та особливостей;
- з'ясування взаємовпливів системи цінностей з вивченням іноземних мов тощо.

На думку сучасних вчених щодо природи цінностей наша ціннісна свідомість творить власний світ цінностей, які задовольняють наші потреби. Цінності поділяються на матеріальні і духовні, що зумовлено природою і самою людиною, тілесною, біологічною, тобто матеріальною, і духовною (ідеальною, свідомою), які

зумовлюють відповідні потреби – матеріальні і духовні. Як підкреслюють вчені, предмети і явища навколишнього світу мають для людини цінність такою мірою, якою вони задовольняють матеріальні і духовні потреби (А. Александров). Існує точка зору, що категорія цінності розкриває один із найбільш суттєвих моментів універсальної взаємозалежності явищ, а саме, момент значущості одного явища для буття іншого (В. Василенко).

На основі аналізу наукової літератури з'ясовано, що цінністю є вся різноманітність предметів людської діяльності, суспільних відносин, природних явищ, які можуть оцінюватися людиною з позицій добра і зла, істини і хибності, краси і потворності, моральності і аморальності, користі і шкоди тощо. На основі визначених суспільством критеріїв оцінювання значущих для людського життя і людського співіснування відносин, явищ, речей, утверджуються ціннісні орієнтири у вигляді імперативів, певних норм, заборон, якими повинна керуватися людина.

В дисертації проаналізовано співвідношення понять "цінність" і "благо". Виявлено, що "благо" більш підходить до означення моральних якостей як своєрідних цінностей, а поняття "цінність" включає в себе ставлення індивіда і до матеріальних цінностей – благ, до різних явищ духовної культури тощо.

З'ясовано, що в сучасний період теорія цінностей значно розширилася, з'явилися нові відгалуження від загальної аксіології (педагогічна аксіологія, психологічна аксіологія, політологічна аксіологія тощо), які стали досліджувати більш конкретно і поглиблено окремі сфери ціннісної свідомості та ціннісного ставлення людини до навколишньої дійсності. Загальна теорія цінностей відіграє при цьому роль методологічної засади, озброюючи "галузеві" аксіології понятійним і категоріальним апаратом, принципами і методами наукового дослідження.

В дисертації підкреслено, що суттєвим для розуміння цінностей в житті людини та суспільства є висновок, зроблений вченими В. Андрущенко, М. Михальченком, О. Штикою про те, що ціннісна свідомість людини творить власний світ емоційних переживань, ціннісних образів тощо. У ціннісній формі людина не об'єктивує, а суб'єктивує навколишню реальність, наділяючи її людськими смислами, саме тому "... цінністю є лише те, що усвідомлюється, переживається як цінність. Світ цінностей – це світ саме практичної діяльності".

З'ясовано, що ціннісні орієнтації як наукова проблема привертають увагу широкого кола вчених різних напрямів наукового пізнання. Вона розглядається у тісному взаємозв'язку із життєвими цілями особистості, способом її життя, потребами, інтересами, психологічними установками тощо. Дослідження сутності та характеру ціннісних орієнтацій дало можливість виділити декілька напрямів вивчення даного феномена.

Система ціннісних орієнтацій становить собою важливий елемент ціннісного ставлення людини до навколишньої дійсності. Ціннісна орієнтація – це вибіркоче ставлення людини до матеріальних і духовних цінностей, система установок такого ставлення, переконань, переваг, які впливають на поведінку індивіда. Під цінністю при цьому розуміється позитивна або негативна значимість об'єктів навколишнього світу для окремої людини, класу, соціальної групи, суспільства в цілому, яка проявляється через сферу життєдіяльності, інтересів, потреби, суспільні відносини.

Критерії оцінки цієї значущості представлені у моральних нормах і принципах, ідеалах, цілях, установках.

Підкреслено, що виникаючи в результаті суспільної практики ціннісні орієнтації тієї чи іншої епохи беруть участь у формуванні типу особистості, її поведінкових і ментальних навичок і у цій якості пронизують собою всю культуру, всі універсали даної культури. Ціннісні орієнтації лежать в основі світогляду людини, її моральних, політичних, естетичних переконань і смаків, визначають її поведінку. Тому ціннісні орієнтації визначають як "важливі елементи внутрішньої структури особистості, закріплені життєвим досвідом індивіда, усією сукупністю його переживань, відмежовуючи значиме, суттєве для даної людини від незначущого, несуттєвого" (Є. Злобіна). Сформовані ціннісні орієнтації – це свого роду "вісь" свідомості, яка забезпечує усталеність людини і проявляється у певному типі її поведінки, в інтересах, потребах, переконаннях.

На основі вивчення наукової літератури в дисертації аналізуються типи ціннісних орієнтацій (розвинені, стійкі, несуперечливі ціннісні орієнтації і нерозвинені, нестійкі, суперечливі), які характеризують різні рівні сформованості у особистості внутрішнього світу, зв'язок свідомості та підсвідомості, ідеалів, життєвих устремлінь.

В дисертації розкривається психологічний аспект проблеми ціннісних орієнтацій. Виявлено, що у ряді досліджень (А. Маслоу, В. Франкл) поняття "ціннісні орієнтації особистості" збігається з термінами, що характеризують мотиваційно-потребнісну або смислову сферу особистості.

З точки зору О. Леонтьєва, цінності "не егоїстичні". Він відзначав при цьому, що, на відміну від потреб, цінності не обмежені даним моментом і не спонукають до чогось зсередини, а "спричинені зовнішнім впливом". Таким чином, цінність, а відповідно і ціннісні орієнтації не є ні предметом потреби, ні мотивом, а виконують інтегруючі, об'єднуючі функції.

В розділі розглянута система ціннісних орієнтацій особистості як підсистема більш широкої системи – як "життєвий світ людини", "образ світу", як "багатомірний динамічний простір, кожний вимір якого відповідає визначеному виду суспільних відносин і має в кожній особистості різну вагу" (О. Научитель).

В дисертації розкрито функції системи ціннісних орієнтацій. Система ціннісних орієнтацій є важливим регулятором активності людини, оскільки дозволяє співвідносити індивідуальні потреби і мотиви з усвідомленими і прийнятими особистістю цінностями і нормами соціуму. Ціннісні орієнтації є вибором форми, яка припускає індивідуальне, вільне включення суспільних цінностей до механізму діяльності і поведінки особистості. Система ціннісних орієнтацій – це основний канал засвоєння духовної культури суспільства, перетворення культурних цінностей у стимули і мотиви практичної поведінки людей.

Ціннісні орієнтації є важливим механізмом регуляції діяльності. Найбільш яскраво ця роль системи ціннісних орієнтацій виявляється стосовно професійної діяльності. Для кожної визначеної професійної групи характерний свій зміст діяльності, своя система цінностей. При цьому, сьогодні професійно важливі якості

стають похідними від моральних якостей людини, від ієрархії ціннісних орієнтацій. Роль ціннісних орієнтацій в даному контексті полягає в тому, що вони детермінують професійну поведінку, забезпечують зміст і спрямованість професійної діяльності. Особливе значення система ціннісних орієнтацій займає в діяльності професій типу "людина – людина", набуваючи в цьому випадку характеру центрального елемента в структурі їхнього професійного образу.

З'ясовано, що система ціннісних орієнтацій визначає життєву перспективу, "вектор" розвитку особистості, є її найважливішим внутрішнім джерелом і механізмом.

В розділі розкривається важливий засіб формування ціннісних орієнтацій особистості студентів аграріїв – іноземна (англійська) мова.

Підкреслено, що радикальні зміни, що здійснюються в національній системі вищої освіти в Україні, які були започатковані процесом інтеграції країни у європейський простір вищої освіти, зумовили розробку нової типової програми викладання англійської мови для професійного спілкування. На основі принципів інтернаціоналізму, демократії, рівноправності та інновацій дана програма покликана сформулювати нові ціннісні орієнтації, сприяти мобільності студентів та їхній конкурентоздатності на ринку праці, посилити привабливість вищої освіти в Україні шляхом надання прозорої та гнучкої системи викладання та вивчення іноземних мов. Цілі та завдання програми є сумісними з цілями, які викладені у Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти, та з цілями, що визначені в Українських кваліфікаційних стандартах, а саме необхідність подальшої інтенсифікації процесів вивчення іноземних мов в інтересах зростання мобільності, більш ефективного міжнародного спілкування.

Доведено, що зберігаючи досягнення у фундаментальності вищої професійної освіти, виникає необхідність переорієнтації навчального процесу на формування у студентів бажання і вміння самостійно оволодіти знаннями з різних джерел інформації. Тому важливим є застосування особистістю у вищих аграрних навчальних закладах ціннісно-зорієнтованих педагогічних технологій. Їх ознаками є формування ціннісних орієнтацій у навчально-виховному просторі навчального закладу з максимально можливим використанням індивідуалізації – урахування в процесі навчання та виховання індивідуальних особливостей студентів.

Дослідження у галузі психолінгвістики (М. Жинкін, О. Леонтьєв, О. Лурія) дозволяють стверджувати, що для повноцінного спілкування іноземною мовою людина повинна мати певні вміння: швидко і правильно орієнтуватися в умовах спілкування іноземною мовою, правильно планувати своє мовлення, знайти адекватні засоби для передачі його змісту. Сам процес спілкування іноземною мовою науковці визначають як творчий, оскільки одну і ту саму думку різні люди передають по-різному.

У процесі навчання іноземної мови елементи майбутньої професійної діяльності поєднуються з мовленнєвими явищами, які виступають не тільки як засіб комунікації, але й як спосіб ознайомлення студентів з новою для них реальністю. У результаті цього поряд із оволодінням іноземною мовою відбувається засвоєння професійних знань та формування здібностей розуміти

менталітет носіїв іншої мови, що в свою чергу позитивно впливає на формування ціннісних орієнтацій особистості. З соціально-психологічної точки зору особистість студента повинна бути готова до засвоєння нової інформації й міжкультурного спілкування та взаєморозуміння. Ця готовність виявляється у таких якостях майбутнього фахівця:

- усвідомлення власної ідентичності та презентація її, тобто це здатність індивіда зрозуміти, що власне сприйняття колег по роботі зумовлене професійно значущими факторами і колективним менталітетом; це також означає здатність індивіда презентувати свій образ, внутрішній світ представникам іншої країни іноземною мовою;

- рольова дистанція: це здатність особистості абстрагуватися від власної позиції, ролі, подивитися на неї збоку, розуміючи при цьому, що є й інші сприйняття світу і що стереотипи іншого світу відносно до нього такі ж природні, як і його власні;

- емпатія: здатність індивіда ввійти в ситуацію іншої особи, намагання зрозуміти її; у розвитку цієї якості велику роль відіграють афективні, а не пізнавальні процеси, оскільки поза мовним середовищем це відбувається через тексти, фільми, картини;

- здатність особистості не боятися зустрічі з представником іншої країни, не уникати її, а вступити в контакт, витримуючи суперечливі очікування та вимоги. Тому саме на заняттях з іноземної мови необхідно давати студентам таку можливість зустрічі з представником іншої культури і розвивати здатність аналізувати й обговорювати своє сприйняття.

Ціннісні орієнтації молоді на ту чи іншу мову є виразником її світогляду, самосвідомості.

Таким чином, вивчення іноземної мови дозволяє проникнути у глибинні процеси, що відбуваються у суспільно-політичному, економічному і культурному житті суспільства, виявити взаємозв'язки і взаємозалежності між змінами, що відбуваються у системі цінностей та ціннісних орієнтацій суспільства та індивіда (соціальної групи, класу, нації).

Специфіка сучасної аграрної вищої школи пов'язана з розширенням прямих зв'язків українських підприємств і організацій із закордонними партнерами, що визначає нагальну потребу у фахівцях, які вільно володіють іноземною мовою в своїй професійній діяльності.

У другому розділі "Педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій у студентів аграріїв засобами іноземної мови" представлено діагностику сформованості ціннісних орієнтацій студентів аграріїв, організацію та проведення експериментально-дослідної роботи з формування ціннісних орієнтацій студентів аграріїв, аналіз педагогічних умов, що забезпечують ефективність процесу формування ціннісних орієнтацій особистості.

Експериментальна робота проводилася на першому та п'ятому курсах економічного факультету Білоцерківського національного аграрного університету у другому семестрі 2008-2009 навчального року та у першому та другому семестрах

2009-2010 навчального року. У ній взяли участь 420 студентів, які було розподілено на контрольні (КГ) та експериментальні (ЕГ) групи таким чином:

➤ II семестр 2008-2009 навчального року – дві експериментальні групи (104 особи), дві контрольні групи (112 осіб) V курсу;

➤ I та II семестри 2009-2010 навчального року – дві експериментальні групи (100 осіб), дві контрольні групи (104 особи) I та V курсів.

Студентам був запропонований список десяти життєвих цінностей: матеріальні блага, житлові умови, отримання вищої освіти, робота за обраною професією, умови для культурного розвитку, красивий одяг, власна бібліотека, автомобіль, найновіша модель автомобіля, дорогі меблі. Виявилось, що респонденти-першокурсники (РП) на перше рейтингове місце серед життєвих цінностей поставили "матеріальні блага" (74 %), серед респондентів випускного курсу (РВ) – 81 %. На другому місці в обох групах виявилися "житлові умови": РП – 72 %, РВ – 80 %.

На третьому місці було "отримання вищої освіти" для РП і на шостому – для РВ. У процесі експериментальної роботи дані цінності у РП так і залишилися на третьому місці, а у РВ піднялися з шостого на п'яте місце. Таким чином, орієнтації молоді на вищу освіту останнім часом знову стали дещо зростати, хоча і повільно (у РП – на 9% при тому ж третьому рейтинговому місці, у РВ дана життєва цінність змістилася із шостого на п'яте місце і зростання тут становить 5% – відповідно 72% і 77%). Робота за обраною професією за своєю значимістю була і залишилася на одних і тих же місцях: у РП – на четвертому місці, у РВ – на сьомому місці, при цьому, однак, також помічається незначне зростання кількості респондентів, для яких дана життєва цінність є "дуже важливою": у РП – 68% і 75% (зростання на 8%); у РВ, навпаки, помітне зменшення на 3% (відповідно 70% і 67%).

В числі останніх місць були і залишилися такі життєві цінності як "умови для культурного розвитку" (8-9 місце), "власна бібліотека" (9-8 місце); в той же час "автомобіль" у РВ зайняв третє місце із помітним зростанням кількості респондентів (79 % і 83 %); хоча і повільно, але зростає значимість "красивого, модного одягу" (РП – 6 місце і 65 %, у РВ – на 5 місці, 73 %).

Останнє місце у рейтинговому списку зайняла орієнтація на "власну бібліотеку" – 18 % і 21 %. Як бачимо, що і тут при одному ж і тому дуже низькому рейтинговому значенні кількість респондентів, для яких підвищилася значимість даної життєвої цінності, дещо зросла – відповідно на 5 % і 9 %.

Для виявлення орієнтацій студентів аграріїв у значимості тих чи інших цінностей для престижу, авторитету особистості у колективі, було запропоновано дев'ять цінностей: "матеріальне становище", "освітній рівень", "високий професіоналізм", "культурна вихованість", "посада", "модний одяг", уміння забезпечити свій добробут", "доброта і чесність", "творчі здібності".

В цій групі цінностей друге місце зайняли матеріальні блага (РП – 64 %; РВ – 63 %); на третьому – "високий професіоналізм" (РП – 50 %; РВ – 59 %); далі переваги респондентів розходяться: у РП на четвертому місці – "творчі здібності" – 49 %; на п'ятому – "доброта і чесність" (40 %); на шостому – "освітній рівень" (45 %); на сьомому – "культурна вихованість" (42 %); на восьмому – "модний одяг" (32

%) ; на дев'ятому – "уміння забезпечити свій добробут" (19 %); у РВ на четвертому місці – "культурна вихованість" (49 %); на п'ятому – "доброта і чесність" (47 %); на шостому – "творчі здібності" (43 %); на сьомому – "освітній рівень" (31 %); на восьмому – "модний одяг" (29 %) і на дев'ятому – "уміння забезпечити свій добробут".

Якщо, наприклад, "високий професіоналізм" займав третє місце, то потім перемістився на п'яте місце у студентів обох категорій; значущість "освітнього рівня" перемістилася з 6 і 7 місць на дев'яте місце; одночасно "уміння забезпечити свій добробут" з дев'ятого місця перемістилася на третє місце (відповідно у РП – 19 % і 48 %, у РВ – 23 % і 49 %). Зріст у першої категорії становить 29 %, у другої – 24 %.

Значними є кількісні показники пониження рейтингової значущості духовно-культурних цінностей, а отже і орієнтацій студентів на дані цінності у своїх життєвих планах: понизилась значущість "освітнього рівня" для критерії РП на 15 %, для категорії РВ – на 13 %; помітними є недооцінювання таких моральних якостей особистості як "доброта і чесність" (у РП – на 11 %, у РВ – на 8 % знизився їх рейтинговий ценз); "культурна вихованість" – у РП знизилася її значущість на 5 %, у РВ – на 9 % та ін..

У процесі констатувального експерименту визначено вплив педагогічного середовища на формування ціннісних орієнтацій студентів аграріїв.

З'ясовано, що важлива роль у формуванні ціннісних орієнтацій у студентів аграріїв в процесі вивчення іноземної мови належить педагогічним умовам. Педагогічні умови складаються із багатьох компонентів, які знаходяться на різних рівнях ієрархічної структури. Провідна роль серед цих компонентів належить різним типам відношень, що виникають в навчально-виховному процесі. Серед них ми називаємо спілкування, завдяки якому здійснюється процес набуття соціального досвіду, формування світогляду, пізнання людини людиною, її цінностей, ідеалів, смислу життєвого шляху та входження в процес пізнання світу.

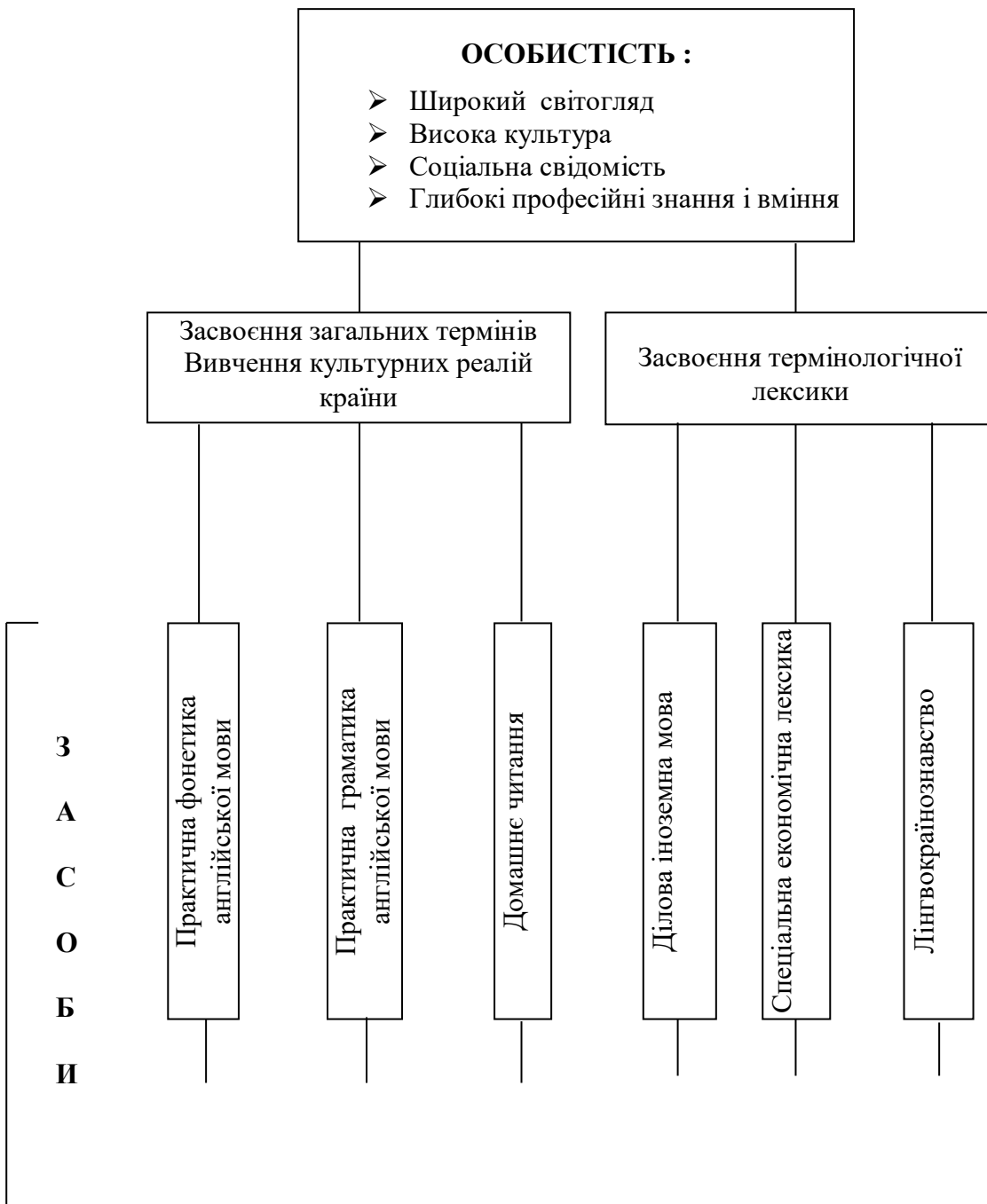
Педагогічне спілкування передбачає високий рівень розвитку комунікативних вмінь викладача, до яких відносять: вміння управляти власною поведінкою; вміння адекватно моделювати особистість того, хто навчається; вміння подавляти власні амбіції і бажання, які не співпадають з бажаннями інших; вміння оптимально будувати своє мовлення в психологічному плані мовленнєвого спілкування; вміння соціальної перцепції(читання по обличчям), гностичні вміння, пов'язані з оперуванням інформацією, спостережливість; вміння переключатися на інші дії.

Важливим компонентом педагогічних умов формування ціннісних орієнтацій особистості студентів в процесі навчання є створення психологічного комфорту, який залежить від культури взаємодії між викладачами в педагогічному колективі, між викладачами і студентами, між педагогами і батьками, між дітьми й батьками, між педагогами, студентами і керівництвом ВНЗ, між різними суб'єктами і об'єктами.

Важливою педагогічною умовою формування ціннісних орієнтацій є співпадіння інтересів, намірів, мотивів різних суб'єктів в освітньо-виховному процесі.

Педагогічні умови розглядаються нами як морально-естетичне середовище, що створює емоційну захищеність і ситуацію успіху для студентів, опанування ними ціннісними орієнтаціями, які спрямовані в майбутнє, в життєтворчість майбутнього спеціаліста. Важливе місце тут посідає атмосфера довіри, благоприємний морально-культурний і психолого-педагогічний клімат, що пробуджує у студентів здатність до переживання за успіхи, за особистісне зростання, за свободу вибору, що викликає позитивні емоції.

Виявлено, що благоприємний морально-культурний і психолого-педагогічний клімат сприяє формуванню ціннісних орієнтацій особистості студентів аграріїв на основі як позитивних, так і негативних переживань, які супроводжують суб'єктів навчання в процесі пізнання і емоційно-почуттєвого переживання наявного стану навчання.

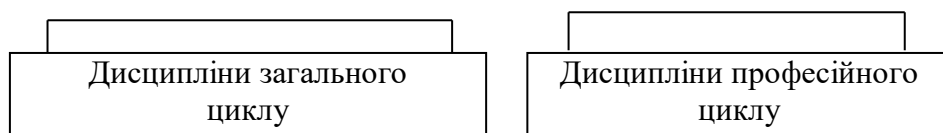

Рис. 1 Модель процесу формування ціннісних орієнтацій у студентів аграрного вищого навчального закладу засобами іноземної мови

Морально-культурний і психолого-педагогічний клімат спрямований на нейтралізацію негативних факторів і стимуляцію позитивних емоцій. Для створення сприятливого педагогічного клімату, який би позитивно впливав на формування ціннісних орієнтацій особистості студентів, необхідним є врахування: рівня готовності до сприйняття нових курсів, дисциплін, програм; актуальності, необхідності курсу в контексті нових вимог і соціальних потреб; готовності спрямувати зусилля на нові види робіт; рівня мотивації навчання (високого, низького, позитивного, негативного, нейтрального, активного, пасивного); характеру суб'єктивних очікувань студента; прагматичної необхідності наданої інформації; можливості прагматичного використання інформації, що надається; привілеїв, що надає суб'єкту учіння володіння даною інформацією; готовності до відхилення від існуючих стереотипів.

З метою підготовки сучасної молоді до участі в розбудові суспільства, необхідно її готувати до цього, щоб запобігти фрустрації, депресій, які пов'язані з почуттям непристосованості до нового. Установка на нове як важливий компонент особистісної структури суб'єкта учіння розглядається як готовність до певної активності, до реагування, до дій, до нових відношень, до нової інформації, до її застосування, до сприйняття нових цінностей. Це внутрішні позитивні чи негативні динамічні відношення, свідомі, зафіксовані в процесі соціалізації, оцінні відношення до об'єктів, які мають соціальну значущість для суб'єкта та для формування його особистості.

У дисертації теоретично обґрунтовані і реалізовані на практиці педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій у студентів аграріїв засобами іноземної мови через викладання спеціальних дисциплін.

Важливою педагогічною умовою формування ціннісних орієнтацій у студентів аграріїв у процесі навчання іноземній мові є творчо-професійна активність викладача, яка полягає в тому, що він не лише сам добре знає мову, культуру певної мовної країни, вміє нею спілкуватися, а й розкриває сутність цінностей, які притаманні людям тієї країни, зокрема Великої Британії.

Визначивши основні педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій у студентів аграріїв засобами іноземної мови, ми представили модель цього процесу (Рис. 1).

Дослідження педагогічних можливостей навчально-виховного процесу аграрного ВНЗ в напрямі формування ціннісних орієнтацій особистості студентів засобами іноземної мови, здійснене на основі аналізу філософської, аксіологічної, психологічної, соціологічної, педагогічної, лінгвістичної літератури, дозволило зробити такі **узагальнюючі висновки:**

1. В дисертації з'ясовано, що проблема формування ціннісних орієнтацій особистості є однією з найбільш актуальних у сучасній педагогічній науці. Найбільш ця проблема розроблена в аксіології, проте педагогічний аспект її розробки знайшов певне відображення у психологічних і педагогічних дослідженнях. З'ясовано, що поняття "цінність" вживалося в педагогічній науці ще з давніх часів і розглядалося як значення для особистості певних явищ, певних речей. Це свідчить про те, що теорія цінностей складалася в педагогічній науці поступово, відбиваючи основні історико-культурні надбання певної епохи. Проблема цінностей і ціннісних орієнтацій привертає увагу багатьох дослідників, проте вона не була предметом спеціального дослідження на матеріалі іноземної мови у студентів вищих аграрних навчальних закладів.

2. В роботі розкрита сутність цінностей та ціннісних орієнтацій студентської молоді на основі аналізу філософської, аксіологічної, соціологічної, психологічної, педагогічної, психолінгвістичної літератури. Проблеми цінностей привертати увагу вчених-педагогів тим, що саме з позицій ціннісного підходу була можливість обґрунтувати здатність індивіда здійснювати раціональний вибір засобів досягнення позитивних результатів своєї діяльності.

Система ціннісних орієнтацій становить собою важливий елемент ціннісного ставлення людини до навколишньої дійсності. Ціннісна орієнтація – це вибіркове ставлення людини до матеріальних і духовних цінностей, система установок такого ставлення, переконань, переваг, які впливають на поведінку індивіда. Під цінністю при цьому розуміється позитивна або негативна значимість об'єктів навколишнього світу для окремої людини, класу, соціальної групи, суспільства в цілому, яка проявляється через сферу життєдіяльності, інтересів, потреби, суспільні відносини. Критерії оцінки цієї значущості представлені у моральних нормах і принципах, ідеалах, цілях, установках.

3. Доведено, що у процесі вивчення іноземної мови елементи майбутньої професійної діяльності поєднуються з мовленнєвими явищами, які виступають не тільки як засіб комунікації, але й як спосіб ознайомлення студентів з новою для них реальністю. У результаті цього поряд із оволодінням іноземною мовою відбувається засвоєння професійних знань та формування здібностей розуміти менталітет носіїв іншої мови, що в свою чергу позитивно впливає на формування ціннісних орієнтацій особистості. З соціально-психологічної точки зору особистість студента повинна бути готова до засвоєння нової інформації й міжкультурного спілкування та взаєморозуміння.

4. У процесі дослідження продіагностована ієрархія ціннісних орієнтацій студентів аграріїв. Установлено, що найбільш суттєво значущими для респондентів виявилися матеріальні блага, житлові умови, отримання вищої освіти, робота за обраною професією. Значними є кількісні показники пониження рейтингової значущості духовно-культурних цінностей, а отже і орієнтацій студентів на дані цінності у своїх життєвих планах. Ці показники свідчать про негативну тенденцію у молодіжному середовищі.

5. У дисертації представлена модель процесу формування ціннісних орієнтацій у студентів аграрного вищого навчального закладу засобами іноземної мови. Вона складається із таких підструктур: особистість студента аграрія з притаманними йому якостями, сукупність дисциплін загального та професійного циклів, які сприяють засвоєнню загальних термінів, вивченню культурних реалій країни, засвоєнню термінологічної лексики, і які забезпечують формуванню ціннісних орієнтацій у студентської молоді аграрного вищого навчального закладу.

6. Визначено, що педагогічні умови складаються із багатьох компонентів, які знаходяться на різних рівнях ієрархічної структури. Провідна роль серед цих компонентів належить різним типам відношень, що виникають в навчально-виховному процесі. Серед них:

- *спілкування*, завдяки якому здійснюється процес набуття соціального досвіду, формування світогляду, пізнання людини людиною, її цінностей, ідеалів, смислу життєвого шляху та входження в процес пізнання світу;
- *психологічний комфорт*, який залежить від культури взаємодії між викладачами в педагогічному колективі, між викладачами і студентами, між педагогами і батьками, між дітьми й батьками, між педагогами, студентами і керівництвом ВНЗ, між різними суб'єктами і об'єктами;
- *співпадіння* інтересів, намірів, мотивів різних суб'єктів в освітньо-виховному процесі;
- *морально-естетичне середовище*, що створює емоційну захищеність і ситуацію успіху для студентів, опанування ними ціннісними орієнтаціями, які спрямовані в майбутнє, в життєтворчість майбутнього спеціаліста;
- *благоприятний морально-культурний і психолого-педагогічний клімат*, що сприяє формуванню ціннісних орієнтацій особистості студентів аграріїв на основі як позитивних, так і негативних переживань, які супроводжують суб'єктів навчання в процесі пізнання і емоційно-почуттєвого переживання наявного стану навчання;
- *творчо-професійна активність викладача*, яка полягає в тому, що він не лише сам добре знає мову, культуру певної мовної країни, вміє нею спілкуватися, а й розкриває сутність цінностей, які притаманні людям тієї країни, зокрема Великої Британії;
- *викладання спеціальних дисциплін* ("Фонетика англійської мови", "Практична граматики англійської мови", "Розмовна англійська мова" та ін.) з установкою на розкриття сутності цінностей мови, культури інших народів.

Проведене дослідження не вичерпує всієї проблематики процесу формування ціннісних орієнтацій у студентів аграрного вищого навчального закладу засобами іноземної мови. Актуальними й перспективними залишаються такі питання: монологічне мовлення і його вплив на формування ціннісних орієнтацій особистості студентів аграрного вищого навчального закладу; вікові особливості студентів у вивченні іноземної мови, їх взаємовідношення в процесі становлення та формування ціннісних орієнтацій особистості.

Основні положення і висновки дисертації викладені автором у наступних публікаціях:

1. Марчук В. В. Спілкування як один із шляхів формування особистості студентів сільськогосподарських вузів / В. В. Марчук // Теоретичні питання освіти та виховання : зб. наук. праць. – Суми : Наука, 1999. – Вип. 6. – С. 160–161.
2. Марчук В. В. Відкритість особистості та її відтворення засобами іноземної мови / В. В. Марчук // Теоретичні питання освіти та виховання : зб. наук. праць. – К. : Видавничий центр КДЛУ, 2000. – Вип. 7. – С. 36–37.
3. Марчук В. В. Місце культури мови в процесі формування особистості у студентів сільськогосподарського вузу / В. В. Марчук // Теоретичні питання освіти та виховання : зб. наук. праць. – К. : Видавничий центр КДЛУ, 2000. – Вип. 9. – С. 6–7.
4. Марчук В. В. Ефективність навчання усній іноземній мові в сільськогосподарському вузі / В. В. Марчук // Теоретичні питання освіти та виховання : зб. наук. праць. – К. : Видавничий центр КДЛУ, 2000. – Вип. 10 – С. 157–158.
5. Марчук В. В. Зміст і компоненти базової культури особистості / В. В. Марчук // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. праць. – Слов'янськ : Видавничий центр СДПІ, 2000. – Вип. 10. – С. 164–167.
6. Марчук В. В. Особистість та шляхи її формування у студентів / В. В. Марчук // Теоретичні питання освіти та виховання : зб. наук. праць. – К. : Видавничий центр КДЛУ, 2000. – Вип. 11. – С. 24–25.
7. Марчук В. В. Соціальні системи і особистість. Поняття особистості в соціології / В. В. Марчук // Система освіти як динамічне явище. Нові технології у викладанні в Європі і Україні : матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (м. Біла Церква, 16 травня 2000 р.). – Біла Церква, 2000. – С. 60–62.
8. Марчук В. В. Психолого-педагогічні умови формування основ базової культури особистості у навчально-виховному процесі / В. В. Марчук // Концептуальні основи формування нових навчальних планів для економічних спеціальностей вищих аграрних закладів освіти III-IV рівнів акредитації України : матеріали Третьої міжнародної конф. / за ред. П. Юхименка. – Біла Церква, 2001. – С. 55–58.
9. Марчук В. В. Можливості морального виховання в навчальній діяльності / В. В. Марчук // Теоретичні і практичні питання освіти та виховання : матеріали наук.-практ. конф. (м. Біла Церква, 17-18 травня 2002 р.). – Біла Церква, 2002. – С. 47–51.
10. Марчук В. В. Значення іноземної мови у формуванні ціннісних орієнтацій особистості / В. В. Марчук // Освіта XXI століття : зб. матеріалів наук.-

практ. конф. (м. Біла Церква, 2-3 червня 2006 р.). – Біла Церква, 2006. – С. 73–76.

11. Марчук В. В. Проблема цінностей у педагогічному ракурсі / В. В. Марчук // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. – К. : Поліграфічний центр "Фоліант", 2007. – С. 147–150.
12. Марчук В. В. Функції ціннісних орієнтацій у життєдіяльності людини та суспільства / В. В. Марчук // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. праць. – К. : Видавничий центр КНЛУ, 2008. – Вип. 36 – С. 131–133.
13. Марчук В. В., Прадівляний М. Г. Роль соціального макросередовища як специфічної передумови формування ціннісних орієнтацій особистості / В. В. Марчук., М. Г. Прадівляний // Гуманізм та освіта: Збірник матеріалів Х Міжнародної науково-практичної конференції (м. Вінниця, 14-16 вересня 2010 року). – Вінниця: УНІВЕРСУМ. – Вінниця, 2010. – С. 532–536.

АНОТАЦІЯ

Марчук В. В. Формування ціннісних орієнтацій студентів аграріїв у процесі вивчення іноземних мов. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання. – Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Луганськ, 2011.

У дисертації з'ясовано, що цінністю є вся різноманітність предметів людської діяльності, суспільних відносин, природних явищ, які можуть оцінюватися людиною з позицій добра і зла, істини і хибності, краси і потворності, моральності і аморальності, користі і шкоди тощо. Ціннісні орієнтації як наукова проблема розглядаються у тісному взаємозв'язку із життєвими цілями особистості, способом її життя, потребами, інтересами, психологічними установками тощо.

У роботі аналізуються типи ціннісних орієнтацій (розвинені, стійкі, несуперечливі ціннісні орієнтації і нерозвинені, нестійкі, суперечливі), які характеризують різні рівні сформованості у особистості внутрішнього світу, зв'язок свідомості та підсвідомості, ідеалів, життєвих устремлінь.

Автором розкривається важливий засіб формування ціннісних орієнтацій особистості студентів аграріїв – іноземна (англійська) мова. Вивчення іноземної мови дозволяє проникнути у глибинні процеси, що відбуваються у суспільно-політичному, економічному і культурному житті суспільства, виявити взаємозв'язки і взаємозалежності між змінами, що відбуваються у системі цінностей та ціннісних орієнтацій суспільства та індивіда (соціальної групи, класу, нації).

В дисертації визначено педагогічні умови, які складаються із багатьох компонентів, що знаходяться на різних рівнях ієрархічної структури. Основними серед них є: спілкування, психологічний комфорт, співпадіння інтересів, морально-естетичне середовище, благоприємний морально-культурний і психолого-

педагогічний клімат, творчо-професійна активність викладача, викладання спеціальних дисциплін.

Ключові слова: цінність, ціннісні орієнтації, іноземна мова, студент аграрій, педагогічні умови, спілкування, психологічний комфорт, психолого-педагогічний клімат, морально-естетичне середовище.

АННОТАЦИЯ

Марчук В. В. Формирование ценностных ориентаций студентов аграриев в процессе изучения иностранных языков. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 – теория и методика воспитания. – Восточноукраинский национальный университет имени Владимира Даля. – Луганск, 2011.

В диссертации выяснено, что ценностью является все разнообразие предметов человеческой деятельности, общественных отношений, природных явлений, которые могут оцениваться человеком с позиций добра и зла, истины и лжности, красоты и безобразности, нравственности и аморальности, полезности и вреда. Ценностные ориентации как научная проблема рассматриваются в тесной взаимосвязи с жизненными целями личности, способом ее жизни, потребностями, интересами, психологическими установками. Ценностные ориентации лежат в основе мировоззрения человека, его моральных, политических, эстетических убеждений и вкусов, определяют его поведение.

В работе анализируются типы ценностных ориентаций (развитые, устойчивые, бесспорные ценностные ориентации и неразвитые, неустойчивые, спорные), которые характеризуют разные уровни сформированности у личности внутреннего мира, связь сознания с подсознанием, идеалов, жизненных стремлений.

Автором раскрывается важный способ формирования ценностных ориентаций личности студентов аграриев – иностранный (английский) язык. Изучение иностранного языка позволяет проникнуть в глубинные процессы, которые происходят в общественно-политической, экономической и культурной жизни общества, выявить взаимосвязи и взаимозависимости между изменениями, происходящими в системе ценностей и ценностных ориентаций общества и индивида (общественной группы, класса, нации).

В диссертации определены педагогически условия, состоящие из множества компонентов, которые находятся на разных уровнях иерархической структуры. Основными среди них являются: общение, психологический комфорт, совпадение интересов, нравственно-эстетическая среда, благоприятный нравственно-культурный и психолого-педагогический климат, творческо-профессиональная активность преподавателя, преподавание специальных дисциплин.

Ключевые слова: ценность, ценностные ориентации, иностранный язык, студент аграрий, педагогические условия, общение, психологический комфорт, психолого-педагогический климат, нравственно-эстетическая среда.

ANNOTATION

Marchuk V. V. Formation of value orientations of agrarian university students in the process of foreign languages studying. – Manuscript.

The thesis for acquiring academic degree of Candidate of Pedagogical Sciences on the specialty 13.00.07 – Theory and Methods of Education. – Volodymyr Dahl East Ukrainian National University. – Luhansk, 2011.

In the thesis research it is found out that the value is defined as all variety of subjects of human activity, public relations, natural phenomena which can be estimated by the person from positions of good and harm, true and falsity, beauty and ugliness, morality and immorality, utility and harm. Valuable orientations as a scientific problem are examined in close interrelation with the vital purposes of the person, way of his life, requirements, interests, mental sets. Valuable orientations are based on the person's outlook, his moral, political, aesthetic belief and tastes, define his behaviour.

The types of valuable orientations (developed, steady, indisputable valuable orientations and not developed, unstable, disputable) which characterize different levels of personal inner world being formed, connection of consciousness with subconsciousness, ideals, vital aspirations are analyzed in the thesis.

The author discloses the important way of formation of value orientations of agrarian university students - foreign (English) language. Learning of foreign language allows to get into deep processes which occur in political, economic and cultural life of a society, to reveal interrelations and interdependence between the changes occurring in the system of values and valuable orientations of the society and individual (public group, class, nation).

The thesis research defines pedagogical conditions which consist of set of components that are found at different levels of hierarchical structure. The principal ones among them are: dialogue, psychological comfort, coincidence of interests, moral and aesthetic environment, favorable moral and cultural, psychological and pedagogical climate, creative and professional activity of the teacher, teaching of special disciplines.

Keywords: value, value orientations, foreign language, agrarian university student, pedagogical conditions, dialogue, psychological comfort, psychological and pedagogical climate, moral and aesthetic environment.